

Shënohet Dita e çlirimit pa veteranë

DRENAS 14 QERSHOR – Drenasi ka shënuar shtatë vjetorin e çlirimit nga forcat ushtarake dhe paraushtarake serbe. Personalitete të jetës politike, ushtarake e shoqërore kanë marrë pjesë në një manifestim që ka shënuar çlirimin e përvjetorit të shtatë të kësaj komune. Paralajmërimi i shoqatave të dala nga lufta, për të mos qenë pjesëmarrës në

këtë manifestim, për derisa të jetë në postin e krejshefit Abdyl Krasniqi, ndodhi siç ishte paralajmëruar, ndërsa në manifestim merrnin pjesë shumë qytetarë, por edhe personalitete të ndryshme kosovare. I pari i Drenasit, Sherif Krasniqi, tha se për të arritur këtë ditë, 14 qershorin, shtatë vite më parë populli i kësaj ane e ka paguar shtrenjtë. "Për të ardhë deri të 14

qershori i vitit 1999, u desh të bëhet shumë mund, të bëhen shumë sakrificat, u shkaktuan shumë dhembje, u derdh shumë gjak. Dhe me çmimin e shtrenjtë të jetëve të 187 dëshmorëve, mbi 800 martirëve, me mbi 200 invalidë të luftës, mbi 5000 shtëpi të djegurat dhe pothuaj gjithë objektet arsimore e shëndetësore të shkatërruara ia behu agu i lirisë", u

shpreh Krasniqi. Ish komandanti i UÇK-së, gjeneralletnani Sylejman Selimi tha se Drenasi përballoi ofanzivat më të egra: "Kjo ditë që shënon ditën e hyrjes triumfale të ngadhënjimtarëve në Drenas, komandantit të TMK-së i rikujtoi organizimet e para të UÇK-së në këto anë: "Aksionet e para të UÇK-së janë të lidhura me Drenasin dhe me komandantin

Sipas një hulumtimi të Iniciativës Kosovare për Stabilitet, pushteti komunal i Prishtinës ka dështuar në planifikimin hapsinor të kryeqytetit.

Tensioni i lartë politik që është duke i përcjellë negociatat për status final, lehtë mund ta mjeçullojë prezencën e një sfide të madhe që e pret Kosovën pas zgjidhjes së statusit. Por, duhet qenë të vetëdijshëm se vendimi mbi statusin, si i vetëm, nuk do ta ndryshojë trendin gjysmë shekullor të ngeçjes ekonomike dhe sociale në Kosovë. Një ndryshim i tillë mund të ndodhë vetëm nëse Kosova është e gatshme të ndërmarë ndërrime fundamentale në mënyrën se si qeveriset ajo.

Si kryeqyteti dhe komuna më e pasur e vendit, çfarë shembulli mund të jep Prishtina për ballafaqimin me këtë sfidë? Dokumenti kyç për planifikimin urban në komunën e Prishtinës, Plani Strategjik 2020, është një shembull i qeverisjes së gabuar që duhet ndryshuar urgjentisht. Ky dokument, i ndërtuar në bazë të dhënave të mangëta demografike dhe ekonomike, parasheh derdhjen e një shume

enorme të të hollave në një plan të parealizueshëm.

Në vijim mund të gjeni një kritikë të shkurtër të Planit Strategjik 2020 që është pjesë e punimit të diskutimit të IKS-it dhe ESI-t, të prezantuar në Muzeun e Kosovës më 8 qershor 2006. Në këtë prezantim, krahas qytetarëve të shumtë, ishin të pranishëm edhe vendimmarrësit kryesorë, duke përfshirë në panel edhe kryetarin e Komunës së Prishtinës, Ismet Beqirin, dhe ministrin e Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Urban, Ardian Gjinin.

Planifikimi utopik

Në shtator të vitit 2003, komuna e Prishtinës shpalli tender ndërkombëtar për të realizuar 'Strategjinë 2020', ndërsa në dhjetor të po atij viti nënshkroi kontratë me një konsorcium ndërkombëtar, të përbërë nga katër institute planifikuese gjermane dhe të udhëhequr nga një kompani e Prishtinës, INTECH.

VIZIONET U

Rezultati kryesor i punës së tyre ishte 'Plani Strategjik për Zhvillimin Urbanistik të Prishtinës, 2004 – 2020'.

Plani strategjik u përgatit shumë shpejt. Konsorciumi i pati katër muaj për ta përfunduar de-tyrën – deri në mars të vitit 2004. Edhe pse kishte shumë pak të dhëna të besueshme që do të mund të shërbenin si bazë e planit, kohëzgjatja e përpilimit të tij e ka pamundësuar mbledhjen e të dhënave shtesë. Megjithatë, pas disa prezantimeve publike dhe takimeve me ekspertë, Plani strategjik u aprovua nga Kuvendi Komunal i Prishtinës më 2 korrik 2004.

Mirëpo, Plani strategjik 2020 qysh nga fillimi ishte i bazuar në një imazh të paqartë të realitetit të Prishtinës. Në këtë plan përdoren supozime të pabaza në vend të të dhënave të qëndrueshme. Plani nuk jep zgjidhje praktike për problemet e vërteta të qytetarëve të Prisht-

inës dhe është shumë joserioz sa i përket resurseve financiare. Shkurtimisht mund të thuhet se kjo strategji është edhe një shembull tjetër i qeverisjes së dobët.

Supozimet e pasakta për numrin e popullsisë së Prishtinës dhe për zhvillimin e qytetit janë problem kryesor i kësaj strategjie. Në strategji thuhet se nuk ka të dhëna të qëndrueshme për popullsinë e Kosovës. Për Prishtinën thuhet se popullsia urbane mund të jetë rreth 350.000 banorë, respektivisht rreth 420.000 banorë për tërë komunën.

Shumë institucione ndërkombëtare dhe kosovare e mbivlerësojnë numrin e popullsisë së kryeqytetit. 'Profilin komunal i Prishtinës', dokument që botohet nga OSBE-ja çdo vit (dhe mund të gjendet edhe në internet), rregullisht ka pohuar se në Prishtinë jetojnë më shumë se 500.000 banorë. Kjo shifër është llogaritur në vitin 2000, kur situata ka

qenë mjaft kaotike. Në botimin e shkurtit të vitit 2005 nga ky dokument mund të lexohet se Prishtina:

'Përbëhet nga një territor prej 854 km² dhe sot e ka numrin më të madh të banorëve të Kosovës, krahasuar me komunat tjera. Numri i banorëve është dyfishuar pas konfliktit. Në vitin 1991 në këtë qytet kanë jetuar rreth 200.000 banorë, ndërsa sot vlerësohet se ka rreth 550.000 banorë, përfshirë këtu edhe 200.000 persona të zhvendosur nga pjesët e tjera të Kosovës.'

Ky numër ka shërbyer si referencë për shumë botime të mëtejshme. Raporti komunal i UNMIK-ut i vitit 2002 flet për Prishtinën si 'komuna më e madhe me më shumë se 500.000 banorë.' Një libër i botuar në vitin 2003 nga drejtori i arkivit të Kosovës, Jusuf Osmani, thotë se: 'Në këtë qytet bashkëkohor me mbi 500 mijë banorë jetojnë nacionalitete të ndryshme.' Libri i

Filloi "Karnavali i komuniteteve 2006"

legjendar Adem Jashari. Nuk është e rastësishme që Adem Jashari kishte zgjedhur Drenasin se këtu ishte vargu i gjatë i atdhetarëve dhe përpjekjeve për çlirim. Ai qytetarëve të Drenasit ua uroi ditën e çlirimit. Krejt në fund u shfaq një program festiv nga SHKA "Shotë Galica" nga kjo komunë.

(Jeton Rushiti)

Me defilimin nëpër rrugë të mijëra të rinjve e fëmijëve, me kostume popullore e me veshje të pazakonshme, për të pestën herë me radhë, në Ferizaj, filloi të mërkurën "Karnavali i komuniteteve 2006". Sipas organizatorit, Enver Kashtanajeva, këtë vit karnavali duket më masiv se viteve të tjera. "E veçanta është masiviteti. Grupi i

shoqërive pjesëmarrëse është shumë më i madh veçanërisht i atyre folklorike nga komunat përreth dhe nga fshatrave. Te fëmijët vërehet se mezi e presin këtë ditë. Ata pyesin për një kohë të gjatë për ditën e karnavali. Ferizaj është bërë i njohur për këtë festë", tha Kashtanajeva. Ndërsa, zyrtari i komuniteteve pakicë,

Rrahman Bajrami, e vlerëson karnavalin edhe si një mënyrë e këmbimit të vlerave kulturore ndërmjet komuniteteve të ndryshme etnike. Karnavali është shndërruar në një festë popullore, meqë në të marrin pjesë fëmijë e të rinj nga disa komuna duke u argëtuar në mënyra të ndryshme.

UTOPIKE

gjeografisë i klasës XI shënon se 'sipas disa matjeve, Prishtina ka 600.000 banorë.' Një raport për menaxhimin urban dhe planifikimin në komunat e Kosovës, i botuar nga Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor në vitin 2002, thotë se 'lëvizja më e madhe e popullsisë pas luftës është në komunën e Prishtinës (prej 210.040 banorëve para luftës në 545.477 banorë pas luftës).'

Shihet qartë që ideja se Prishtina si një qytet i madh me zhvillim të hovshëm është një koncept joshës si për institucionet kosovare ashtu edhe për misionet ndërkombëtare.

Mirëpo, është gabim të thuhet se nuk mund të bëhet një vlerësim më i mirë për numrin e banorëve të Prishtinës. Në fakt, autorët e Strategjisë 2020 kanë pasur qasje në të dhëna më të sakta. Ata janë takuar me zyrtarët komunalë të Drejtoratit për mbrojtje civile dhe emergjencë, i cili është i vetmi organ komu-

nal që ka bërë një vlerësim serioz të numrit të banorëve. Për çudi, këto shifra nuk figurojnë në Strategjinë 2020.

Në vitin 2003, Drejtorati për mbrojtje civile dhe emergjencë ka bërë një studim të numrit të banorëve në 36 bashkësitë lokale të komunës së Prishtinës. Ekipet e udhëhequra nga Drejtorati trokitën prej derës në derë për t'i kompletuar 'kartelat familjare' që përfshinin informacione themelore për secilin anëtar të familjes. 28.275 'kartela familjare' u plotësuan në qytetin e Prishtinës, duke nxjerrë në pah një shifër prej 161.749 banorëve në qytet. Drejtorati i emergjencës besonte që vetëm 70-80 për qind të familjeve të komunës i kanë plotësuar këto kartela që, pas llogaritjeve përkatëse, na jep vlerësimin e 231.070 banorëve për qytetin e Prishtinës.

Shifrat që dalin nga ky studim nuk janë të vetmet të dhëna administrative që mund të për-

doren për ta vlerësuar popullatën urbane. Në vitin 2004, 34.634 shtëpi kanë qenë të kyçura në rrjetin e ujësjellësit. Nëse i marrim të dhënat e Drejtoratit për emergjencë për madhësinë mesatare të familjes në Prishtinë, që është 5.7 anëtarë, del se diku rreth 197.000 banorë të qytetit të Prishtinës janë të kyçur në këtë rrjet. Nëse marrim parasysh kyçjet ilegale në rrjet, kjo shifër mund të rritet deri në 200.000 banorë në pjesën urbane të Prishtinës.

Regjistri i votueseve dhe numri i nxënësve të shkollave fillore japin numra të ngjashëm me ata të lartpërmendur. Në vitin 2004, në komunën e Prishtinës janë regjistruar 139.587 votues. Mesatarja e nxënësve për vit shkollor fillor është 3,617, që e shumëzuar me 18 na jep numrin e njerëzve që nuk janë të regjistruar në listat e votueseve – 65.112. Me mbledhjen e këtyre dy shifrave del se komuna e Prishtinës ka rreth 205.000 banorë. Për ta pasur një pasqyrë përfundimtare të numrit të banorëve të komunës, duhet llogaritur edhe personat që jetojnë, por nuk janë të regjistruar në Prishtinë, si për shembull studentët e universitetit, një numër të shërbësve civilë dhe ndërkombëtarët.

Supozimi i dytë i Strategjisë 2020, i ndërlidhur me të parin, është se migrimi në qytet do të arrijë deri në 6.400 persona në vit gjatë dekadës së ardhme. Së bashku me shtimin natyror të popullsisë, ky trend do të rezultojë në 650.000 banorë në Prishtinë në vitin 2020.

Këtë supozim duhet ta krahasojmë me mesataren e 2.200 dhe 2.400 të ardhurve në Prishtinë, gjatë viteve 1970-a dhe 1980-a respektivisht, kur me mijëra vende pune u hapën në administratën dhe industrinë socialiste dhe kur një numër i madh i ndërtesave të banimit u ndërtuan në qytet. Planifikuesit e Strategjisë 2020 nuk japin ndonjë shpjegim se pse Prishtina do të vazhdojë të jetë magnet ekonomik. Ata thjesht supozojnë se zhvillimi i vazhdueshëm urban do ta zgjerojë qytetin prej 2.200 hektarëve që i përfshin sot në 10.000 hektarë në vitin 2020. Gjithashtu toka industriale që sot shtrihet në 120-130 hektarë toke, planifikohet të rritet në 600 hektarë.

Plani propozon rënimin e një numri të madh të ndërtesave ekzistuese, si shtëpitë private në lagjen Kalabria në jug të qytetit, vendbanimet e vjetra në lagjen Tophane së bashku me Xhaminë e Llapit, si dhe zonën komerciale në Hajvali, ku investime

SI DO TË DUKEJ NJË PLAN MË I DËSHIRUESHËM PËR QYTETARËT?

1. Realiteti

Analiza socio-ekonomike e situatës së tanishme duhet të jetë e bazuar në studime të mirëfillta. Një qytet që sot ka rreth 220.000 banorë dhe mund të rritet deri në 250.000 banorë në vitin 2020, ka nevoja të tjera investive dhe infrastrukturore nga një qytet me 650.000 banorë. Një qytet në të cilin hyjnë mesatarisht 12.000 vetura në ditë, nuk i duhen udhëkryqje me kapacitet prej 70.000 veturave.

2. Fokusi

Një plan i mirë duhet t'i adresojë problemet e tanishme të qytetarëve të sotëm, e jo ato të një qyteti të imagjinuar utopik të një së ardhme të largët. Shumica e familjeve që do të jetojnë në Prishtinë në vitin 2020, janë duke jetuar këtu edhe sot - një plan i mirë do të duhej t'i trajtonte nevojat e tyre. Këto nevoja natyrisht dallojnë njëra nga tjetra, varësisht nga ajo se ku jetojnë këta banorë (Arbëri apo Kodra e Trimave, Kalabri apo Ulpianë). Ato po ashtu dallojnë varësisht nga profili ekonomik dhe social i banorëve. Nevojat e një tregtari që dëshiron të zgjerohet në prodhim janë të ndryshme nga ato të një punëtori restorantesh që ofron shërbime për klientët ndërkombëtarë; kërkesat e një studentit të universitetit dallojnë nga ato të nënave që nuk kanë se ku t'i dërgojnë fëmijët për zbatimje apo nga ato të pensionerëve që jetojnë në katin e tetë të ndonjë banese në Dardani. Një plan i mirë duhet t'i konsultojë shumë më shumë njerëzit mbi nevojat e tyre të vërteta sesa që ka bërë këtë deri më tani.

3. Zbatimi

Është vendimtare që plani i mirë të jetë edhe i zbatueshëm. Kjo nënkupton një bashkëpunim me të ngushtë në mes të drejtorateve të ndryshme komunale, institucioneve komunale dhe atyre qendrore, dhe organizatave që ende varen nga AKM-ja (si për shembull ndërmarrjet e shërbimeve publike). Një bashkëpunim i tillë ka munguar deri më sot. Zbatimi efektiv i planit po ashtu nënkupton buxhete reale që përqendrohen në prioritetet më mirëfillta.

mjaft të mëdha private janë bërë për ta siguruar infrastrukturën themelore.

Duke marrë parasysh se balafaqimi me ndërtime ilegale në Prishtinë ka qenë shumë i dobët deri më sot, ky plan nuk do të mund të realizohet.

Planet për trafikun e qytetit, të bëra në bazë të Strategjisë 2020, duhet të përfshijnë një hap më tutje duke thënë se në afat të mesëm Prishtina do të jetë një qytet i gati një milion banorëve, për të cilët duhet të planifikohet një sistem më i përshtatshëm i trafikut. Në një intervistë, Lulzim Nixha na ka thënë se beson të jenë rreth '150.000 automobila' në komunën e Prishtinës. Ndërsa vlerësimi i vetëm i bazuar në studime konkrete për trafikun e Prishtinës është se rreth 12.015 automobila hyjnë në qytet çdo ditë.

Përfundimisht mund të thuhet se i tërë procesi i planifikimit të Strategjisë 2020 është i shkëputur nga çfarëdo vlerësimi i qendrueshëm buxhetor dhe është i bazuar në supozime tepër joreale të fondeve financiare. Planet për zhvillim dhe zgjerim të shpejtë parashihen të financohen

nga burimet e jashtme – donatorë ose investitorë privatë akoma të paidentifikuar. Po planifikohen vendbanime të reja urbanistike me ndërtesa të larta banimi, pa kurrfarë indikacioni se ka investitorë privatë të gatshëm ta bëjnë financimin e tyre ose se ka kërkesë adekuate vendore për ndërtesa të tilla. Për shkak se janë supozuar rritje të mëdha në sektorin e banimit, plani parashikë që infrastruktura e nevojshme për këto banesa të ofrohet nga donatorë të ndryshëm. Mirëpo, pregatitja e planit pa një kornizë buxhetore afatmesme e shndërron atë në një 'listë dëshirash' për një varg projektesh të papriorituar. Nga ky këndvështrim, ky plan nuk është fare strategjik.

Ky artikull është marrë nga punimi i diskutimit me të njëjtin titull, versionin e plotë të të cilit (së bashku me referencat përkatëse) mund ta gjeni në www.iksweb.org dhe www.esiweb.org. Së shpejti IKS-i dhe ESI do ta botojnë një raport të plotë të hulumtimit të tyre të qeverisjes, planifikimit dhe situatës socio-ekonomike të Prishtinës.

